

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	1CdoGp/1/2023
Identifikačné číslo spisu:	2222200170
Dátum vydania rozhodnutia:	13.12.2023
Meno a priezvisko:	JUDr. Erika Šobichová
Funkcia:	súdca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2023:2222200170.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci navrhovateľky: Q.. S. W., rodenej S., narodenej XX. X. XXXX, Š., Š. XXXX/XX, v konaní o ustanovenie opatrovníka zomrelému domnelému otcovi Q.. X. B., o dovolaní Generálneho prokurátora Slovenskej republiky proti uzneseniu Okresného súdu Dunajská Streda z 12. októbra 2022 pod č. k. 21Ps/1/2022-17, takto

rozhodol:

Dovolanie z a m i e t a.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Dunajská Streda pod č. k. 21Ps/1/2022-17 zo dňa 12. októbra 2022 výrokom I. ustanovil Q.. X. B., zomrelému dňa XX. X. XXXX za opatrovníka Q.. X. B., narodeného XX. X. XXXX, trvale bytom W.. X. XXXX/.X, P. W. na zastupovanie v konaní o určenie otcovstva. Výrokom II. rozhodol, že opatrovník je povinný chrániť záujmy opatrovanca, v konaní o určenie otcovstva. Výrokom III. rozhodol tak, že žiaden z účastníkov nemá nárok na náhradu trov konania. Okresný súd Dunajská Streda odôvodnil výrok I. uvedeného uznesenia s poukazom na § 95 ods. 1 zákona o rodine, ďalej § 67, § 68 ods. 1 a 2, § 69, § 70 ods. 1 a 2 a § 71 ods. 1 a 2 CSP. V odôvodnení rozhodnutia ďalej poukázal na to, že navrhovateľka - Q.. S. W., rodená S., narodená XX. X. XXXX sa podaním zo dňa 15. januára 2022 domáhala ustanovenia opatrovníka zomrelému domnelému otcovi Q.. X. B., zomrelému dňa XX. X. XXXX. Svoj návrh odôvodnila tým, že v roku 2005 sa od svojej matky G. S. dozvedela, že jej biologickým otcom je Q.. X. B. a nie A. V., ktorý je uvedený a zapísaný v rodnom liste navrhovateľky ako jej otec, keďže X. B. dňa XX. X. XXXX zomrel a navrhovateľka ako jeden z dedičov sa prihlásila do dedičského konania, nakoľko faktický stav otcovstva poručiť k navrhovateľke ako potomkovi nebol zosúladený so stavom právnym. Dedičské konanie po poručiťovi vedené na tunajšom súde pod 11D/91/2016 bolo prerušené za účelom zistenia osobného stavu, t. j. otcovstva poručiťa Q.. X. B.U. k navrhovateľke. Právoplatným rozsudkom tunajšieho súdu zo dňa 30. novembra 2017 pod č. k. 9Pc/8/2017-61 súd pripustil podanie návrhu na zapretie otcovstva vo vzťahu k otcovi zapísanému v rodnom liste navrhovateľky - A. V. a zároveň určil, že zapretie otcovstva po uplynutí zákonnej lehoty na zapretie rodičovstva je v záujme navrhovateľky, ktorá môže podať návrh na zapretie otcovstva po právoplatnosti tohto rozsudku. Konanie vo veci návrhu na zapretie otcovstva bolo ukončené

právoplatným rozsudkom tunajšieho súdu 8. decembra 2021, pod č. k. 17Pc/1/2018-331, podľa ktorého súd konanie vo vzťahu k nebohému A. W. zastavil a určil, že nebohý A. V. nie je otcom navrhovateľky.

2. Ďalej v odôvodnení svojho rozhodnutia súd prvej inštancie uviedol, že vyzval synovca zomrelého domnelého otca Q.. X. B., aby súdu oznámil, či súhlasí s ustanovením za opatrovníka v konaní o určenie otcovstva. Podaním doručeným tunajšiemu súdu Q.. X. B. oznámil súdu, že súhlasí s ustanovením za opatrovníka nebohému Q.. X. B.. Preto súd rozhodol tak ako bolo uvedené vo výrokovej časti tohto uznesenia a ustanovil zomrelému, domnelému otcovi za opatrovníka Q.. X. B..

3. Proti tomuto rozhodnutiu súdu prvej inštancie podal dovolanie Generálny prokurátor Slovenskej republiky (ďalej aj „generálny prokurátor“, alebo „prokurátor“) v zmysle § 78 CMP a nasl., navrhol, aby napadnuté uznesenie bolo zrušené a vec vrátená Okresnému súdu Dunajská Streda na ďalšie konanie.

4. V dovolaní Generálny prokurátor SR poukázal na to, že podnet na podanie dovolania generálneho prokurátora proti označenému uzneseniu podali po 1. V. H. B., manželka zomrelého Q.. X. B., po 2. Q.. B.Ó. B. a po 3. Q.. P. B. ako deti zomrelého Q.. X. B.. Títo tvrdili, že sú osobami dotknutými uznesením Okresného súdu Dunajská Streda z 12. októbra 2022 pod č. k. 21Ps/1/2022-17 (§ 80 ods. 1 CMP). Odôvodnili to tým, že sú zákonnými dedičmi zomrelého poručiteľa. Majú záujem, aby konanie o určenie otcovstva, ktorého účastníkmi dedičia domnelého otca nie sú, prebehlo objektívne. Podľa nich, súdom ustanovený opatrovník nie je spôsobilý vykonávať funkciu v súlade so záujmami zastúpeného, sleduje záujmy navrhovateľky a záujmy vlastné.

5. Podľa Generálneho prokurátora SR už prima facie vzbudzuje pochybnosť postup súdu v mimosporovom konaní (ako je v súdnej veci), keď súd bez ďalšieho, bez zisťovania a dokazovania ustanovil za opatrovníka osobu určenú navrhovateľom, hoci medzi záujmami navrhovateľa a záujmami zastúpeného existuje potencionálny rozpor.

6. Uzneseniu Okresného súdu Dunajská Streda z 12. októbra 2012 predchádzalo podľa názoru Generálneho prokurátora SR konanie, ktoré malo zásadné procesné vady majúce za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, pričom potreba zrušiť označené rozhodnutie prevyšuje nad záujmom zachovania jeho nezmeniteľnosti a nad princípom právnej istoty. Zároveň poukázal na ustanovenia § 78 ods. 1, 2 CMP a na § 81 a § 83 CMP.

7. Dovolací dôvod - procesné vady konania (tzv. iná vada podľa § 83 písm. g) CMP).

7.1. Súd prvej inštancie si neujasnil, podľa akých procesných ustanovení má v danej veci postupovať. Ustanovenie opatrovníka domnelému otcovi, ktorý nežije za účelom, aby tento vystupoval v konaní o určenie otcovstva je normované v § 95 ods. 1 Zákona o rodine. Podľa § 95 zákona o rodine ak domnelý otec nežije, návrh na určenie otcovstva sa podáva proti opatrovníkovi, ktorého ustanovil súd. Ustanovenie opatrovníka zomrelému je výnimočná procesná situácia. Opatrovník sa ustanovuje už subjektu, ktorý právne neexistuje. Nejde o ustanovenie opatrovníka z dôvodu nespôsobilosti subjektu samostatne konať pred súdom. Ustanovenia § 68 až § 71 CSP, ktoré upravujú postup pre ustanovenie procesného opatrovníka z dôvodu nespôsobilosti subjektu samostatne konať sa pre ustanovenie opatrovníka zomrelému neaplikujú. Súd prvej inštancie pochybil, keď v odôvodnení uznesenia citoval znenie ustanovení § 68 až § 71 CSP, resp. tým, že sa bez ďalšieho riadil pravidlom, že opatrovník by mal byť ustanovený z rodinného prostredia strany (§ 71 CSP).

7.2. Správne mal súd ustáliť, že normatívny základ pre procesný postup je daný popri ustanovení § 95 zákona o rodine najmä v ustanovení § 104 CMP (činnosť súdu pred začatím konania).

7.3. Ustanovenie § 104 CMP je potrebné aplikovať vždy, keď sa narodí dieťa a žiaden muž nie je zapísaný ako otec v rodnom liste, ale tiež aj vždy, keď došlo k zapretiu otcovstva, muža zapísaného v rodnom liste. Je irelevantné, či je dieťa maloleté alebo už plnoleté. Súd má vykonať procesné úkony ex offo, ktoré sú de facto prípravnými úkonmi pre konanie o určenie otcovstva. Ustanovenie § 104 CMP vymenúva obligatórne procesné úkony, okrem nich však súd vykoná aj iné vhodné procesné úkony. Účelom postupu podľa § 104 CMP je dosiahnuť stav, aby konanie o určenie otcovstva prebehlo objektívne, správne a spravodlivo. Súd najmä vplýva na matku dieťaťa tak, aby sa stala účastníkom

konania o určenie otcovstva, teda aby sama podala návrh. Je totiž žiadateľné, aby matka bola účastníkom konania o určenie otcovstva. Pokiaľ súd pri úkonoch podľa § 104 CMP zistí, že domnelý otec nežije, ustanoví mu opatrovníka, čím zabezpečí, aby matka alebo dieťa, prípadne obaja mohli podať návrh na určenie otcovstva. Opatrovníka ustanoví aj bez návrhu. Pri ustanovení opatrovníka zomrelému domnelému otcovi musí súd vziať do úvahy, že rozhodnutie o určení otcovstva bude záväzné pre každého, teda aj pre osoby, ktoré nebudú účastníkmi konania. Výsledok konania zásadným spôsobom ovplyvní členov rodiny domnelého otca, najmä jeho dedičov. Konanie o určenie otcovstva preto musí byť objektívne a presahuje rámec záujmov účastníkov konania. Zároveň poukázal na § 43 CMP, podľa ktorého rozsudok, ktorým je rozhodnuté o osobnom stave je záväzný pre každého. Taktiež poukázal aj na § 106 ods. 2 CMP, podľa ktorého účastníkom konania o určenie otcovstva je navrhovateľ podľa predpisov rodinného práva, dieťa, matka a muž, ktorého otcovstvo má byť určené. Pri prípravných úkonoch podľa § 104 CMP musí mať súd na zreteli, že výsledok konania o určenie otcovstva bude záväzný pre každého. Súd má povinnosť zistiť, či osoba, ktorú hodlá ustanoviť za opatrovníka domnelému, zomrelému otcovi spĺňa predpoklady pre objektívny priebeh konania o určenie otcovstva, teda pre zistenie skutočného stavu veci. Rodinný príslušník, či už dieťa dieťaťa, matky alebo domnelého otca, nemusí predpoklady pre ustanovenie za opatrovníka spĺňať, najmä ak je už v tomto štádiu pred začatím konania zjavné, že existujú protichodné záujmy členov rodiny na výsledku konania.

7.4. V súdnom prípade mal súd prvej inštancie vedomosť, že dedičské konanie po zomrelom Q.. X. B. je prerušené do skončenia konania o určenie otcovstva. Motivácia Q.. S. W. (dieťa) pre určenie otcovstva je primárne majetková, chce po domnelom otcovi dedič, čo je vnímané ako legitímny cieľ, ktorý sa snaží dosiahnuť. Na druhej strane existujúci zákonní dedičia poručiteľa sa môžu na navrhovateľku dívať s nedôverou, čo je tiež pochopiteľné. Zákonní dedičia, ale nebudú účastníkmi konania o určenie otcovstva. O to dôležitejšie je preto, aby súd v konaní o určenie otcovstva zistil skutočný stav veci, aby bol výsledok konania spravodlivý a objektívny. Bolo úlohou súdov prvej inštancie tieto opísané skutočnosti pri zbere informácií postupom podľa § 104 CMP (pri príprave konania) konštatovať a prihliadnuť na nich pri rozhodovaní o ustanovení opatrovníka (pri voľbe vhodnej osoby).

7.5. Súd prvej inštancie v súdnom prípade mal po vypočutí matky dieťaťa, prípadne po vypočutí dedičov Q.. X. B. ustanoviť za opatrovníka osobu, o ktorej mal najskôr zistiť, že nemá väzby na budúceho navrhovateľa (dieťa) ani na matku. Pochybenie súdu prvej inštancie spočíva v nesprávnom procesnom postupe, najmä v tom, že súd nevykonal potrebné účelné procesné úkony, pričom tento vadný procesný postup mal za následok nesprávne rozhodnutie vo veci.

8. Normatívny rámec procesného postupu.

Civilný mimosporový poriadok považuje za mimosporové konanie len také konanie, ktoré je výslovne uvedené v osobitnej časti. Náš právny poriadok zaviedol numerus clausus mimosporových konaní. Civilný mimosporový poriadok v osobitnej časti neupravuje konanie o návrhu na ustanovenie opatrovníka domnelému, zomrelému otcovi. Z formálneho hľadiska je teda nesprávny postup súdu prvej inštancie, ktorý na základe návrhu navrhovateľky vytvoril súdny spis, ktorý skončil právoplatnosťou uznesenia o ustanovení opatrovníka. Note bene konanie o ustanovení opatrovníka podľa § 272 nasl. CMP sa týka výlučne ustanovenia hmotnoprávneho opatrovníka fyzickej osobe, ktorá je nažive. Na procesný postup pre ustanovenie opatrovníka domnelému, zomrelému otcovi nie je prípustné aplikovať, ako bolo uvedené vyššie, ani ustanovenia § 68 až § 71 C. s. p. Tieto ustanovenia upravujú procesného opatrovníka, ktorého ustanoví súd konajúci vo veci pre vec o ktorej koná. Opatrovník sa týmto postupom ustanoví osobe, ktorá má procesnú spôsobilosť však nie je spôsobilá na procesné úkony. V súdnom prípade mal byť správny aj tento postup: Okresný súd Dunajská Streda mal ex offi po právoplatnosti rozsudku o zapretie otcovstva založiť súdny spis na vykonanie úkonov podľa § 104 CMP a mal vypočúť matku dieťaťa. Návrh dieťaťa na ustanovenie opatrovníka domnelému zomrelému otcovi mal byť založený do tohto spisu a mal byť vyhodnotený v súvislosti s ďalšími úkonmi súdu smerujúcimi k príprave konania o určenie otcovstva.

9. Subsidiarita dovolania generálneho prokurátora

Podmienka subsidiarity je splnená vždy, ak podnet na dovolanie Generálneho prokurátora podáva osoba

rozhodnutím dotknutá, teda ten, kto nebol účastníkom konania a kto nemal právo podať odvolanie. V danom prípade podávateľa podnetu neboli účastníkmi konania. Podávateľa podnetu nemali právo podať proti predmetnému uzneseniu odvolanie.

10. Proporcionalita dovolania generálneho prokurátora.

ESLP pristupuje k posudzovaniu otázky proporcionality medzi označenými cieľmi, tak, že záujem na zachovaní (nezmeniteľnosti) konečného súdneho rozhodnutia prevažuje. ESLP chápe pojem fundamentálna chyba pomerne úzko. Musí ísť o pochybenie, ktoré má vplyv na integritu a verejnú reputáciu súdneho procesu. Fundamentálnou chybou nie je nesprávna interpretácia právneho predpisu v prípadoch, kedy na určitú otázku existujú viaceré právne názory. Ak v danom prípade Najvyšší súd SR dovolaniu GP SR vyhovie a uznesenie zruší, je potrebné, aby vykonal test proporcionality, teda aby bolo z odôvodnenia jeho rozhodnutia zrejmé, že sa touto otázkou zaoberal. Podľa Generálneho prokurátora vadu v dovolaní napadnutom uznesení o ustanovení opatrovníka domnelému zomrelému otcovi podľa § 95 zákona o rodine je potrebné charakterizovať ako vadu fundamentálnu. Súd sa úplne zriekol svojej úlohy zistiť skutočný stav veci a konať objektívne a iniciatívne za účelom ochrany práv tretích osôb a ochrany verejného záujmu. Zrušenie dovolaní napadnutého rozhodnutia nebude mať žiadny negatívny vplyv na práva kohokoľvek. Ide len o procesné rozhodnutie. Následkom zrušenia dovolaní napadnutého uznesenia môže byť zmena osoby opatrovníka, pričom za opatrovníka bude ustanovená, prípadne iná osoba, ktorá nemá a o ktorej sa nejaví, že má vzťah k účastníkovi konania o určenie otcovstva, resp. k tým, ktorých majetkové práva môžu byť určením otcovstva dotknuté.

11. K dovolaniu generálneho prokurátora sa vyjadrila navrhovateľka vo veci, ktorá uviedla, že k dovolaniu nemá výhrady, akceptuje ho a súhlasí s navrhnutým postupom. Uviedla, že Q.. X. B. navrhla za opatrovníka zomrelému domnelému otcovi v dobrej viere, že ako opatrovník, by chránil záujmy zomrelého domnelého otca, a to z dôvodu, že okrem príbuzenského vzťahu medzi nimi - strýc - synovec boli veľmi dobré, kolegiálne a priateľské vzťahy, čo jednoznačne vylučuje, že ako opatrovník by konal proti záujmom zomrelého, domnelého otca. Zároveň mala za to, že nemá dôvod rešpektovať osobu opatrovníka zomrelého domnelého otca, ktorý bude určený príslušným súdom v zmysle platnej právnej úpravy.

12. Ustanovený opatrovník sa k veci písomne nevyjadril.

13. Podľa § 78 ods. 1 a 2 CMP proti právoplatnému rozhodnutiu súdu v konaní podľa tohto zákona je prípustné dovolanie Generálneho prokurátora Slovenskej republiky (ďalej len „generálny prokurátor“), ak to vyžaduje verejný záujem alebo ochrana práv a ak nápravu nemožno v čase podania dovolania generálneho prokurátora dosiahnuť inými právnymi prostriedkami.

(2) Dovolanie generálneho prokurátora je prípustné, ak potreba zrušiť alebo zmeniť právoplatné rozhodnutie prevyšuje nad záujmom zachovania jeho nezmeniteľnosti a nad princípom právnej istoty.

14 Podľa § 80 ods. 1 a 2 CMP generálny prokurátor podá dovolanie iba na základe podnetu účastníka alebo osoby dotknutej právoplatným rozhodnutím súdu. Generálny prokurátor nie je viazaný rozsahom podnetu v prípadoch, v ktorých ani dovolací súd nie je viazaný rozsahom dovolania.

(2) Generálny prokurátor môže podať dovolanie aj bez podnetu vo veciach, v ktorých môže prokurátor do konania vstúpiť, a to aj vtedy, ak prokurátor do konania nevstúpil.

15. Podľa § 83 CMP dovolanie generálneho prokurátora možno odôvodniť tým, že

- a) sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov,
- b) ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal procesnú subjektivitu,
- c) účastník nemal spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za neho zákonný zástupca alebo procesný opatrovník,
- d) v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie,
- e) rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd,

- f) došlo k zásahu do práva na spravodlivý proces,
- g) konanie má inú vadu, ktorá mohla mať za následok nesprávne rozhodnutie vo veci,
- h) súd nesprávne alebo neúplne zistil skutočný stav veci,
- i) rozhodnutie vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci.

16. Podľa § 95 ods. 1 a 2 Zákona o rodine ak domnelý otec nežije, návrh na určenie otcovstva sa podáva proti opatrovníkovi, ktorého ustanovil súd.

(2) Ak navrhovateľ v priebehu konania zomrie, môže v konaní pokračovať ďalšia osoba oprávnená na podanie návrhu. Potomkovia môžu podať návrh na určenie otcovstva do šiestich mesiacov od smrti dieťaťa, ak majú na tomto určení právny záujem.

17. Dovolanie generálneho prokurátora je potrebné vnímať ako mimoriadny opravný prostriedok v tom zmysle, že jeho využitie by malo byť výnimočné a využívané len v prípadoch stanovených zákonom. Ustanovenie § 78 CMP vymedzuje prípustnosť dovolania generálneho prokurátora z pohľadu troch kritérií, a to kritéria legitímneho cieľa, kritéria subsidiarity a kritéria proporcionality. Legitímny cieľ možno vnímať ako racionálne zdôvodniteľný zmysel zásahu do konečného rozhodnutia v záujme vyššieho dobra, aby bolo vydané rozhodnutie v súlade s princípom spravodlivého súdneho konania, najmä, aby boli zachované základné procesné práva strán, aby konanie ako celok bolo spravodlivé a aby jeho vydaním nedošlo k spochybneniu súdnictva ako takého. Proporcionality vyjadruje balans medzi záujmom zmeniť rozhodnutie a záujmom zachovať právnu istotu a do rozhodnutia nezasahovať; záujem zmeniť rozhodnutie prichádza do úvahy, ak sú v rozhodnutí alebo v konaní, ktoré mu predchádzalo, závažné fundamentálne chyby spôsobilé zásadným spôsobom narušiť integritu konania. Subsidiarita znamená, že pred podaním dovolania generálneho prokurátora má vždy prednosť iný prostriedok nápravy; v mimosporových konaniach CMP uvádza, že postačí ak iné prostriedky nápravy nie sú prípustné, a to v čase podania dovolania generálneho prokurátora.

17.1. Dovolanie generálneho prokurátora je subsidiárnym mimoriadnym opravným prostriedkom; podľa Civilného mimosporového poriadku je prípustné iba za predpokladu, ak nápravu nemožno v čase podania dovolania dosiahnuť inými prípustnými opravnými prostriedkami.

17.2. Princíp proporcionality, vyjadrený v § 78 ods. 2 CMP vychádza z konštantnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. Európsky súd pre ľudské práva interpretuje článok 6 (právo na spravodlivý proces) Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd tak, že základným aspektom vlády práva je princíp právnej istoty, ktorý okrem iného vyžaduje, aby konečné rozhodnutia súdov neboli opätovne preskúmané. Právo na spravodlivý proces, v súlade s princípom *res iudicata*, zahŕňa požiadavku, aby bolo konečné súdne rozhodnutie nezmeniteľné. Táto interpretácia bola prijatá v prípade *Brumarescu v. Rumunsko* (sťažnosť č. 28342/95) a neskôr rozvíjaná v ďalších početných prípadoch. Európsky súd pre ľudské práva pripúšťa zásah do konečného súdneho rozhodnutia, ako výnimku zo zásady právnej istoty a zo zásady *res iudicata*, ak je takýto zásah odôvodnený potrebou nápravy fundamentálnej chyby súdneho rozhodnutia. Inými slovami, zásah (teda zrušenie alebo zmena konečného súdneho rozhodnutia) musí byť legálny (spôsobom ustanoveným zákonom), musí byť legitímny (legitimita je daná potrebou nápravy fundamentálnej chyby) a musí byť proporcionálny. Proporcionality musí existovať medzi záujmom na nezmeniteľnosti konečného súdneho rozhodnutia (na jednej strane) a legitímnym cieľom zásahu (na strane druhej). Možno konštatovať, že Európsky súd pre ľudské práva pristupuje k posudzovaniu otázky proporcionality medzi označenými cieľmi tak, že záujem na zachovaní (nezmeniteľnosti) konečného súdneho rozhodnutia prevažuje. Podľa Európskeho súdu pre ľudské práva odklon od princípu právnej istoty je ospravedlniteľný iba v prípadoch, keď sa vyskytnú okolnosti podstatného a naliehavého charakteru. Právomoc vyšších súdov zrušovať alebo meniť závažné a vykonateľné súdne rozhodnutia by mala byť vykonávaná na účely nápravy fundamentálnych chýb. Táto právomoc musí byť vykonávaná tak, aby bola v čo najvyššej možnej miere a dodržaná spravodlivá rovnováha medzi záujmami jednotlivca a potrebou zabezpečiť efektívnosť súdneho systému (*Giuran v. Rumunsko*, sťažnosť č. 24360/04).

17.3. Európsky súd pre ľudské práva chápe pojem „fundamentálna chyba“ pomerne úzko. Musí ísť o pochybenie, ktoré má vplyv na celkovú integritu a verejnú reputáciu súdneho procesu. Za takéto fundamentálne chyby možno (okrem iného) považovať arbitrárnosť rozhodnutia či zanedbanie

vykonania dôležitých dôkazov. Fundamentálnou chybou naopak nie je nesprávna interpretácia právneho predpisu v prípadoch, kedy na určitú otázku existujú viaceré právne názory.

18. Podľa § 104 ods. 1 až 3 CMP ak sa narodí dieťa, u ktorého nie je otcovstvo určené zákonnou domnienkou svedčiacou manželovi matky ani súhlasným vyhlásením rodičov pred orgánom, ktorý vedie matriku, vyslúchne súd, ktorý je príslušný na konanie vo veciach určenia rodičovstva, matku a toho, koho matka označí za otca, či uznáva, že je otcom.

(2) Ak dôjde k súhlasnému vyhláseniu rodičov o otcovstve, uvedie sa to v zápisnici a oznámi orgánu, ktorý vedie matriku, v ktorej je dieťa zapísané. Od výsluchu a vyhlásenia matky môže súd upustiť z dôvodov uvedených v predpisoch rodinného práva.

(3) Ak k určeniu otcovstva podľa odsekov 1 a 2 nedôjde a matka v primeranom čase nepodá návrh na určenie otcovstva, môže súd ustanoviť dieťaťu procesného opatrovníka na podanie takého návrhu a na to, aby dieťa v konaní zastupoval.

19. Podľa § 108 ods. 2 CMP účastníkom konania o určenie otcovstva je navrhovateľ podľa predpisov rodinného práva, dieťa, matka a muž, ktorého otcovstvo má byť určené.

20. Generálny prokurátor v danej veci odôvodnil dovolanie dovolacím dôvodom podľa § 83 písm. g) CMP, podľa ktorého dovolanie generálneho prokurátora možno odôvodniť tým, že konanie má inú vadu, ktorá mohla mať za následok nesprávne rozhodnutie vo veci. Zdôvodnil to závažnými procesnými pochybeniami súdu, ktoré vydaniu napadnutého uznesenia predchádzali. Generálny prokurátor uviedol, že v danom prípade sa na predmetnú vec mali aplikovať ustanovenia § 104 ods. 1 až 3 CMP s tým, že toto ustanovenie § 104 CMP je potrebné aplikovať vždy, keď došlo k zapretiu otcovstva muža zapísaného v rodnom liste, pričom konštatoval, že účelom postupu podľa § 104 CMP je dosiahnuť stav, aby konanie o určenie otcovstva prebehlo objektívne, správne a spravodlivo.

21. Z napadnutého uznesenia súdu prvej inštancie vyplynulo, že Okresný súd Dunajská Streda uznesením ustanovil zomrelému Q.. X. B. opatrovníka v osobe Q.. X. B., a to na zastupovanie v konaní o určenie otcovstva. V bode 7. odôvodnenia súd dôvodil, že navrhovateľka má zámer podať návrh na určenie otcovstva proti nebohému Q.. X. B., ktorý zomrel XX. X. XXXX a v zmysle § 95 ods. 1 Zákona o rodine je potrebné ustanoviť zomrelému domnelému otcovi opatrovníka za účelom ochrany jeho práv a právom chránených záujmov. Nakoľko synovec zomrelého domnelého otca, ktorého navrhovateľka navrhla ustanoviť za opatrovníka s ustanovením súhlasil, súd rozhodol tak, ako bolo uvedené vo výrokovej časti uznesenia.

22. Ustanovenie § 95 ods. 1 Zákona o rodine rieši prípad, keď muž, ktorému svedčí domnienka otcovstva podľa § 94 Zákona o rodine zomrel pred podaním návrhu na určenie otcovstva. Aj v takomto prípade môže matka alebo dieťa, resp. za podmienok podľa ods. 2 jeho potomkovia podať návrh na určenie otcovstva. Podstatné je, že pasívne legitimovaný je opatrovník určeného muža, ktorého musí súd najprv potencionálnemu otcovi ustanoviť. Návrh nemôže smerovať proti zomrelému, ani proti zomrelému zastúpenému opatrovníkom. Príslušnosť súdu sa preto riadi miestom bydliska opatrovníka, nie miestom posledného bydliska potencionálneho otca. (Zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, 3. vydanie 2019, str. 556 až 563, Pavelková).

23. Ako určitý nesúlad hmotnoprávnej a procesnoprávnej úpravy môže pôsobiť znenie ustanovenia § 95 ods. 1 Zákona o rodine a odseku dva uvedeného ustanovenia. V súlade s § 95 ods. 1 Zákona o rodine, ak domnelý otec nežije, návrh na určenie otcovstva sa podáva proti opatrovníkovi, ktorého súd ustanovil. Ods. 2 komentovaného ustanovenia však o účastenstve opatrovníka nič nehovorí. Pritom v minulosti judikatúra jasne vymedzila, že sa žaloba na určenie otcovstva podáva proti opatrovníkovi a nie proti zomrelému otcovi (porov. rozhodnutie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 1Cz/37/77). Podobne k tejto situácii pristupuje aj česká právna úprava v § 420 ods. 2 zákona o zvláštných řízeních soudních, ktorá priamo určuje, že účastníkom konania je opatrovník a nie zomretý otec.

24. „Keď teda slovenská právna úprava s účasťou opatrovníka nepočíta, treba hľadať riešenie tejto situácie, resp. dôvod, prečo bola táto koncepcia zvolená. Buď zákonodarca situáciu s návrhom smerujúcim k určeniu otcovstva po smrti domnelého otca jednoducho zabudol, alebo svojím poňatím účasti chcel dať najavo, že opatrovníka za samostatného účastníka nechce považovať, a teda chce ustúpiť od historickej judikatúry. Domnievame sa, že viac pravdepodobný je druhý variant. Opomenutie opatrovníka ako účastníka sa javí ako málo reálne už len z toho dôvodu, že v právnych normách Civilného mimosporového poriadku je mnohokrát zjavná inšpirácia českou právnou úpravou a nebolo by teda možné prehliadnuť vyššie spomínané ustanovenie § 420 ods. 2 zákona o zvláštnych řízeních soudních. Naproti tomu pre odchýlenie sa od pôvodnej judikatúry a poňatia opatrovníka ako samostatného účastníka konania môžeme nájsť veľmi relevantné dôvody. Účastníkom konania je ten, ktorého práva alebo povinnosti sú predmetom konania. O právach a povinnostiach opatrovníka sa v konaní vôbec nehovorí, jeho podstatou je určenie otcovstva muža, ktorý už zomrel. Opatrovník je aj z povahy veci v práve vždy niečím zástupcom. Pôvodná právna úprava mala problém s tým, že opatrovník má byť zástupcom niekoho, kto už nežije, nemá teda právnu a v dôsledku toho ani procesnoprávnu subjektivitu. Keďže nedostatok procesnoprávnej subjektivity je dôvodom zastavenia konania, urobila právna úprava a judikatúra z opatrovníka účastníka a zastúpený mŕtvy domnelý otec v konaní nefiguroval. Nová právna úprava dáva najavo, že v tomto špecifickom prípade jej nedostatok spôsobilosti byť účastníkom neprekáža. Za účastníka je teda potrebné považovať zomrelého domnelého otca, lebo jeho práva sú tie, ktoré sa objavujú vo výroku, a opatrovník je v konaní iba jeho zástupcom. Z povahy veci potom platí, že konanie nie je možné zastaviť pre nedostatok procesnej podmienky, ale v tomto veľmi výnimočnom prípade je namieste ho viesť aj s mŕtvym účastníkom. Súčasne platí aj to, že okolnosť smrti účastníka sa prejaví v ďalších procesných okolnostiach, ako je nemožnosť uloženia náhrady trov konania opatrovníkovi.

Zásadnú otázku predstavuje aj určenie toho, ktorý súd a v akom konaní má opatrovníka pre konanie o určenie otcovstva zomretému otcovi ustanoviť. Pokiaľ budeme opatrovníka považovať v súlade s § 95 ods. 1 ZR za hmotnoprávneho opatrovníka, musíme prijať záver, že je potrebné opatrovníka ustanoviť v konaní podľa § 272 a nasl. CMP. Pokiaľ by teda matka alebo dieťa chceli určovať otcovstvo k zomretému, bolo by treba v prípade tohto postupu najprv ustanoviť opatrovníka samostatným meritórnym rozhodnutím. V konaní o ustanovenie opatrovníka by potom platila definícia účastníkov podľa § 7 ods. 2, účastníkom by boli všetci, ktorých práva by tvorili predmet konania. Tento výklad preferuje Česká republika a je možné spomenúť, že k účasti v konaní o opatrovníctve smerujúcemu k vymedzeniu okruhu účastníkov konania pri vymenovaní opatrovníka zomretému otcovi bol vydaný veľmi relevantný judikát. V rozhodnutí Najvyššieho súdu ČR, sp. zn. 21Cdo/2880/2011, z 9. novembra 2012 bolo jednoznačne povedané, že „účastníky řízení o ustanovení opatrovníka domnělému otci, který není naživu (§ 55 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině), jsou také jeho případní dědicové. ... Byl-li - jako v projednávané věci - ustanovován opatrovník zemřelému, aby proti němu bylo vedeno řízení o určení otcovství zemřelého opatrovance, je nepochybné, že v takovém řízení bude rozhodováno také o právech nebo povinnostech dědiců zemřelého, neboť případné určení otcovství zemřelého má přímý dopad do řízení o dědictví (srov. § 479 obč. zák.); výrokem rozhodnutí o ustanovení opatrovníka, proti němuž bude řízení o určení otcovství vedeno, tak bude (může být) dotčeno jejich právní postavení.“ Tento prístup nepovažujeme za úplne šťastný, lebo konanie sa týmto zdržuje, polemizujeme aj s tým, či sú skutočne dotknuté práva potenciálnych dedičov tým, že ich otec splodil aj ďalšieho potomka, keďže tento má jednoznačné právo na to, aby jeho status bol určený. V českej právnej úprave však v súčasnosti nie je asi možné prijať iné riešenie, keď táto stále považuje opatrovníka za účastníka konania o určenie otcovstva a vyžaduje, aby bol návrh podaný priamo proti nemu. V slovenskej právnej úprave sme však toho názoru, že práve zmenou prístupu k postaveniu opatrovníka v konaní o určenie otcovstva dochádza aj k vyjasneniu toho, kedy a kým má byť opatrovník zomretému otcovi ustanovený. Keďže nie je v súčasnosti už opatrovník účastníkom konania a keďže s ohľadom na novú povahu konania, keď sa návrh už nepodáva proti inému účastníkovi, je možné podľa nášho názoru prijať záver, že opatrovníka môže pre konanie o určenie otcovstva zomretého ustanoviť súd, ktorý je príslušný na konanie o určení otcovstva. Ide o procesného opatrovníka ad hoc, t. j. iba pre toto konanie, preto nie je podľa nášho názoru potrebné konanie opatrovnícke podľa § 272 a nasl. CMP. Ak teda domnelý otec dieťa zomrel, môže matka alebo dieťa podať návrh na určenie otcovstva, v návrhu označí zomretého otca a ďalej súd

požiada o ustanovenie opatrovníka pre konanie“(komentár Civilný mimosporový poriadok, 1. vydanie, 2017 (SMYČKOVÁ, ŠTEVČEK, TOMAŠOVIČ, KOTRECOVÁ A KOL STR. 392 - 402).

25. Dovolací súd uvádza, že už poukazom na komentár k ust. § 108 ods. 2 CMP v spojení s § 95 ods. 1 Zákona o rodine je možné badať, že pri vyhovení dovolaniu generálneho prokurátora (t. j. pri zrušení napadnutého rozhodnutia) by nebol dodržaný tzv. princíp proporcionality dovolania generálneho prokurátora. S poukazom najmä na to ako ESLP chápe pojem fundamentálna chyba, a to pomerne úzko, keď podľa ESLP musí ísť o pochybenie, ktoré má vplyv na integritu a verejnú reputáciu súdneho procesu. Fundamentálnou chybou ale nie je nesprávna interpretácia právneho predpisu v prípadoch, kedy na určitú otázku existujú viaceré právne názory.

26. V predmetnom prípade Okresný súd Dunajská Streda postupom, ktorým ustanovil Q.. X. B. zomrelému dňa XX. X. XXXX za opatrovníka Q.. X. B., narodeného XX. X. XXXX a to postupom podľa § 95 Zákona o rodine, podľa ktorého, ak domnelý otec nežije návrh o určenie otcovstva sa podáva proti opatrovníkovi, ktorého ustanovil súd, nepostupoval v rozpore so zákonom, keďže v zásade existuje interpretácia právneho predpisu - § 95 ods. 1 Zákona o rodine v spojení s § 108 ods. 2 CMP, tak ako ju Najvyšší súd SR uviedol vyššie. Najvyšší súd sa stotožnil s výkladom a interpretáciou ustanovení § 95 ods. 1 Zákona o rodine v spojení s § 108 ods. 2 CMP, tak ako vyplýva z komentára k CMP. Keďže už v súčasnosti nie je opatrovník účastníkom konania podľa § 95 ods. 1 Zákona o rodine v spojení s § 108 ods. 2 CMP a s ohľadom na novú povahu konania, keď sa návrh už nepodáva proti inému účastníkovi, je možné prijať záver, že opatrovníka môže pre konanie o určenie otcovstva zomrelého ustanoviť súd, ktorý je príslušný aj na konanie o určenie otcovstva. Ide o tzv. procesného opatrovníka ad hoc, t. j. iba pre toto konanie, preto nie je potrebné opatrovnícke konanie podľa § 272 CSP a nasl.. Ak teda domnelý otec dieťaťa zomrel, môže matka alebo dieťa podať návrh na určenie otcovstva, v návrhu označí zomrelého otca a ďalej súd požiada o ustanovenie opatrovníka pre konanie. Pokiaľ súd prvej inštancie vytvoril tzv. osobitné konanie so samostatnou spisovou značkou, pričom tak konal akoby nad rámec právnej úpravy, podľa názoru dovolacieho súdu uvedené však nemôže spôsobiť s poukazom na § 83 písm. g) CSP inú vadu, ktorá mohla mať za následok nesprávne rozhodnutie vo veci.

27. Odkaz a poukaz generálneho prokurátora na ust. § 104 CMP spoločne označené ako „činnosť súdu pred začatím konania“, uvedené ustanovenie reguluje procesnú reflexiu, tzv. II. domnienky otcovstva. Táto je upravená v § 90 až § 92 ZR. K určeniu otcovstva takto môže dôjsť, iba ak nebolo otcovstvo určené prvou domnienkou, teda ak nie je za otca dieťaťa považovaný manžel matky. Za otca sa považuje muž, ktorého otcovstvo bolo určené súhlasným vyhlásením rodičov. Toto predstavuje špecifický procesný postup, ktorý nemá charakter klasického konania vo veci samej. Podľa dôvodovej správy má byť takto zdôraznená prednosť druhej domnienky otcovstva, ktorej zodpovedá, pred domnienkou treťou. Tej potom zodpovedajú právne normy nasledujúce (k tomu pozri komentár k § 105 a nasl.). Zákonodarcu ho stále označuje ako činnosť súdu pred začatím konania, teda potvrdzuje určitý predbežný a špecifický charakter konania. Predbežná povaha je daná nutnosťou ďalšieho postupu, ak je konanie neúspešné. Špecifickosť konania potom vychádza z jeho účelu definovaného hmotným právom. Úlohou súdu v tejto veci je určitá forma administratívnej pomoci pri určení otcovstva tam, kde sú obaja rodičia v otázke otcovstva zajedno a niet medzi nimi v tejto otázke pochybností. Súd je iba povinný preskúmať naplnenie podmienok pre to, aby bolo možné otcovstvo takto určiť, nie vykonávať dokazovanie a zisťovať, kto je otcom dieťaťa.

28. Vzhľadom na uvedené skutočnosti dovolanie generálneho prokurátora bolo postupom podľa § 86 CMP v spojení s § 448 CSP zamietnuté.

29. Ako obiter dictum k prejednávanej veci dovolací súd udáva a poukazuje najmä aj na ustanovenie § 13 ods. 1 CMP, podľa ktorého prokurátor môže vstúpiť do začatého konania okrem konania o rozvod manželstva. Pričom prokurátor v civilnom procese je subjektom sui generis a jeho postavenie a rozsah oprávnení súvisí s postavením a úlohami a pôsobnosťou prokuratúry ako orgánu ochrany práva. Mimosporový proces je usporiadaný na procesnú realizáciu ochrany verejného záujmu, t. j. ochrany

určitých spoločensky uznávaných a chránených hodnôt, kde záujem, respektíve autonómia vôle jej nositeľov ustupuje a je determinovaná záujmom štátu na ich ochrane. Podľa dovolacieho súdu v predmetnom prípade je úplne legitímne, v prípade akýchkoľvek pochybností, čo sa týka samotného konania podľa § 95 ods. 1 Zákona o rodine, aby prokurátor využil svoje oprávnenie a vstúpil do konania podľa uvedeného ust. § 13 CMP ako strážca zákonnosti a orgán ochrany práva, namiesto toho, aby sa dané konanie predložovalo navrhovaným postupom. Z hľadiska princípu proporcionality, dovolací súd zvážil aj hospodárnosť konania (čl. 12 CMP), alebo princíp procesnej ekonómie, kedy prokurátor by v prípade jeho vstupu do konania ochraňoval záujmy nielen rodinných príslušníkov zomrelého, tzv. dedičov zomrelého domnelého otca, ale aj samotnej navrhovateľky a tým by bol rešpektovaný aj princíp rovnosti strán v konaní pertraktovaný v čl. 4 ods. 1 veta prvá CMP.

30. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu riadny opravný prostriedok prípustný nie je.